

Manana Kvataia

Georgia, Tbilisi

Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature

Concepts of Mythological Archetypes in the Context of Georgian Identity

For R.Barthes myth is a system of communication, a message, a form, a mode of signification. Grigol Robakidze quotes Salustius's known phrase: "Myth is something that never happened but always is". Rudolf Karman rightly remarks that Georgia the main source of inspiration for Grigol Robakidze has its roots in the Atlantic world. To the same theme was dedicated Grigol Robakidze's unknown work "Atlantic Dream or Georgian Myth", etc. The novel "Maggie – the Georgian Girl" is a reinterpretation of the myth of Medea by Robakidze. Grigol Robakidze presents the legend of the Holy Grail in the Georgian context in the novel "The Grail Keepers" , "The Killed Soul" is constructed on the Sumero-Babylonian and biblical mythological paradigm, the reflection of Georgian myth in the novel "The Call of the Goddess", the issues of eternal and modern paradigm of myth are shown in the collection of Robakidze's essays "Demon and Mythos", etc.

Key words: Grigol Robakidze, mythological archetypes, Georgian identity.

მანანა კვატაია

საქართველო, თბილისი

შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი

მიტოლოგიურ არქეტიპთა კონცეპტები ქართული იდენტობის კონტექსტით

ვასილი კანდინსკის მიითითებით, რელიგიის, მეცნიერების, მორალური პრინციპების რყევასა და ადამიანი ზურგს აქცევს გარეგანს და საკუთარი თავისკენ მიმართავს მზერას. ეს სულიერი შემობრუნება კი უწინარესად ლიტერატურაში, მუსიკასა თუ ხე-

ლოვნებაში აისახება. განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე, გლობალური კრიზისის ჟამს, ლიტერატურისა და ხელოვნებისათვის განსაკუთრებულ ღირებულებას იძენს მითოლოგია. არქაული საზოგადოებისათვის მითი „ნამდვილი ამბავია“ (მირჩა ელიადე). მითი არის კომუნიკაციის სისტემა, შეტყობინება, ფორმა, აღნიშვნის საშუალება. მას, როგორც ორმაგ სისტემას, ყველგანმყოფობა ახასიათებს (რ. ბარტი). მითი „არაოდეს ყოფილა, ოღონდ ყოველთვის არის“, – სალუსტიუსს ციტირებს გრიგოლ რობაქიძე, რომლის დეფინიციით, მითი კოსმიური მოვლენაა, ხოლო მითოლოგიური რეალობა არის უთუოდ მეტი და აზროვანი, ვიდრე ისტორიული. მითოლოგებმათა დისკურსის ანალიზი ამა თუ იმ ერის იდენტობის სიღრმისეულ ირაციონალურ საწყისებსაც გამოავლენს. ნიკოლაი ბერდიაევი ერს „მისტიკურ ორგანიზმს“ უწოდებს, რომელიც რაიმე რაციონალურ განსაზღვრებას არ ექვემდებარება. ამავე დროს, არ შეიძლება ეროვნულობის ამოგლეჯა კონკრეტული ისტორიიდან („ერი და კაცობრიობა“).

ერის ნაციონალური იდენტობის, მისი კულტურულ-ცივილიზაციური ინდივიდუალობის დამახასიათებელი ნიშნების სისტემური კვლევა კომპლექსურ მიდგომას ითხოვს. ზურაბ კვიციანი განმარტებით, „იდენტობა რეფლექსიის საგანია“ და, თუ ეს საგანი მეტაფიზიკის სფეროს ეკუთვნის, გარკვეული პასუხი შეიძლება არც არსებობდეს. მაგრამ, თუ საგანს ემპირიულ სინამდვილეში გადავიტანთ, იგი დაექვემდებარება როგორც ისტორიულ, ანუ მისი ეთნოგენეზის კვლევას, ისე ფილოსოფიურ-ეთიკურ, კულტუროლოგიურ შესწავლას. „ყოველი ერი უნიკალურია ისევე, როგორც უნიკალურია პიროვნება... ამ უნიკალურობით ხდება გადასვლა „სხვაში“, სხვა უნიკალურობაში, „შენში“ (კვიციანი 2018: 22). ყოველი ერის უნიკალურობის რთული პარადიგმის აუცილებელ კომპონენტად შეიძლება განვიხილოთ მრავალსაუკუნოვანი მითოლოგიური არქეტიპები, რომელთა შესწავლა საშუალებას იძლევა, დადგინდეს ერის იდენტობის ფორმირებისა და საზოგადოების მენტალური ტრანსფორმაციის კონცეპტუალური მარკერები.

ქართულ იდენტობასთან დაკავშირებული უძველესი მითოლოგიური არქეტიპები თავის თხზულებებში შემოქმედებითად გადაამუშავა გრიგოლ რობაქიძემ, რომელიც ევროპაში ემიგრირების შემდეგ იდუმალებით მოცული ატლანტიდის ლეგენდით და-

ინტერესდა და ქართულ სამყაროსთან მის სავარაუდო კავშირს რიგი თხზულებები უძღვნა. რუდოლფ კარმანის თქმით, ქართველი მწერალი ევროპაში თავს ატლანტების შთამომავალ „ძველთაძველ დასავლეთელად“ წარმოადგენდა, საკუთარი რეფლექსიები კი რობაქიძემ გადმოსცა ჩვენთვის ჯერჯერობით უცნობ თხზულებებში „ატლანტური ზმანება, ანუ ქართული მითოსი“. ამ ესეში გატარებული ყოფილა აზრი, რომ თავისი კულტურის სტილით საქართველო ატლანტურ-მედიტერანულ მაგისტრალს ეკუთვნის და მას ფესვები ამ უძველეს სამყაროში აქვს გადგმული.

ატლანტიდა – პლატონის დიალოგებიდან ცნობილი, ერთ დამეში გაუჩინარებული მითიური კუნძული, არქიპელაგი თუ კონტინენტი დღემდე მრავალსაუკუნოვანი იდუმალების ბურუსითაა მოცული. ლეგენდის ერთ-ერთი ინტერპრეტაციის მიხედვით, ატლანტიდის კატასტროფა ძველი წელთაღრიცხვის მე-16 საუკუნეში კუნძულ სანტორინიზე მომხდარ ვულკანის ამოფრქვევას უკავშირდება. არსებობს ვარაუდი, რომ პლატონის ატლანტური რეფლექსიები სწორედ ამ მოვლენას უნდა გულისხმობდეს. ლეგენდის მსგავს რეცეფციას იზიარებს გრიგოლ რობაქიძე წიგნში „მუსოლინი“, სადაც ტირენეს ზღვის სანახების ნაირგვარ ფერთა შორის ავტორი დალანდავს ატლანტური სივრცისათვის დამახასიათებელ, გამორჩეულ – „ოქროს და სპილენძის მადნის“ – ფერს.

„მუსოლინის“ იმ თავში, რომელსაც „ატლანტიდიდან მობერილი სიო“ ეწოდება, იტალიის თვალწარმტაცი სანახები მსუყე ფერებითაა აღწერილი. შემოქმედის განწყობაც მსუბუქი და ამაღლებულია: „ტირენეს ზღვის მარილით დამძიმებულ ტალღებზე თავს ისე გრძნობ, თითქოს ნაოჭებდაყრილ, მომარიშურე აბრეშუმზე იწვე.. ტალღა ტალღაზე გადადის... შეუმჩნევლად გიახლოვდება უსასრულობა“ (რობაქიძე 2010: 51). შემოქმედი შემოგარენის ნაირგვარ პალიტრას აკვირდება და ზღაპრული ლანდშაფტით ტკბება. მის წინაშე თანდათან უცხო ფერი გამოკრთება: „ნელ-ნელა, ფარფატიტ უჩინარდება საოცრად მშვენიერი, მოკიაფე ფერი, მზეს მიფიცხებული ხოჭოს მომწვანო-მოოქროსფრო ზურგს რომ მომაგონებს“ (რობაქიძე 2010: 53). „ოქროს და სპილენძის მადანი“, – უეცრად გაუელავებს რობაქიძეს, ეს რჩეული ფერი მისთვის ატლანტიდის ტაძრის სვეტის ფერია.

მწერალს ანაზღადად „პლატონის საოცარი მონათხრობი“ ახსენდება: ატლანტიდის მეფეები, ლიბიის შიდა ზღვის ქვეყნებიდან მოყოლებული, ეგვიპტეზე, ევროპაზე და ტირენეზეც ბატონობდნენო. რობაქიძეს აოცებს განსაკუთრებული ნაერთი: რომელიღაც უცნობ ლითონთან შედუღებულ ოქრო, „რაც მას უჩვეულო სიმტკიცეს სძენს, უპირველეს ყოვლისა კი, მზის სიკაშკაშეს ანიჭებს“. ბრეტანის, ატლასიისა და სამარიის დოლმენურ სამარხებში აღმოჩენილი საგნების პატარ-პატარა ნამსხვრევებიც თურმე იმავე მზიური სიკაშკაშით გამოირჩევა.

ტირენეს ზღვის პირას ათასწლეულების შორეული იდუმალების სუნთქვას მიყურადებული მწერალი მზის ჩასვლისას სინათლის მისტერიაში თითქმის უჩინარდება და უცრად ისეთი გრძნობა ეუფლება, თითქოს თავადაც ვიღაც სხვა იყოს. „ნუთუ ჩვენ ჩვენივე თავის უკანასკნელ გამოცანას წარმოვადგენთ?“ – მედიტირებს იგი და ანაზღადად ყურში ჩაესმის ხმა: „არარაისაგან მოვლინებულს, ხომ შეიძლებოდა, საერთოდ არ გეხილა მზის სინათლე“-ო; რობაქიძისათვის უმაღ ნათელი ხდება: „მე რომ „ვეიბ“, განა ამაში არ იმალება საიდუმლო?.. დიახ, მე ღმერთის ხელით ჩემივე თავისთვის მიძღვნილი ძღვენი ვარ.. ღმერთი ქმნადობის პროცესში საკუთარ თავს უძღვნის სამყაროს“ (რობაქიძე 2010: 53).

„მუსოლინის“ ავტორის მეხსიერებაში წამოტივტივდება ატლანტის ოკეანის წიაღში ნაპოვნი, უცნობი ლითონისაგან ჩამოსხმული დაფა – „ატლანტიდის კანონთა სჯული“, რომელზეც რვაქიმიანი ჯვარი ყოფილა ამოტვიფრული. ვულკანური ლავითა და ძველისძველი ჟანგით დაფარულ არტეფაქტზე გამოსახული რომელიღაც ცხოველის ბუნდოვანი კონტურები მწერალს აფიქრებინებს, რომ „ეს მახვილით განგმირული საზორველი ცხოველი უნდა იყოს“. დაფის იდუმალი წარწერა კი ასე გაუშიფრავთ: „მე ღვთისა ადამიანებისთვის მოკვდაო“. გრიგოლ რობაქიძე აანალიზებს ამ ენიგმას და კითხულობს: „განა ეს ღმერთის თავგანწირულობაზე არ მიგვანიშნებს? დიახ, ღმერთი საკუთარ თავს სამყაროს უძღვნის. ადამიანში ზეპიროვნული პიროვნულ გამოხატულებას ჰპოვებს... თითქოს ღმერთი გადიოდეს სამსხვერპლო გზას ადამიანისკენ“ (რობაქიძე 2012: 53).

„ატლანტიდიდან მობერილ სიომი“ მოთხრობილია ატლანტთა ათ მბრძანებელზე, რომლებიც ოქროთი და სპილენძით მოპირკეთებულ პოსეიდონის ტამარში საქვეყნო საქმეებზე სამსჯელოდ 5-6 წელიწადში ერთხელ იკრიბებოდნენ, რათა გაერკვიათ, რომელიმე მათგანს რაიმე გადაცდომაში ხომ არ ედებოდა ბრალი. ავტორი დინამიკურად აღწერს ცხოველის მსხვერპლად შეწირვის ცერემონიას: ოდენ ჯოხებისა და ქამანდების მეშვეობით დაჭერილი ხარი მეფეებს ტამრის სვეტზე აჰყავდათ და იქვე, წარწერის თავზე, კლავდნენ. მბრძანებლები შეწირული ცხოველის ყველა ნაკვთს ღმერთს სწირავდნენ და ფიცს სდებდნენ, არ დაერღვიათ კანონი, შემდეგ კი საზორველი ხარის სისხლს სვამდნენ. ღამე რომ ჩამოწებოდა, ატლანტთა მეფეები ულამაზეს, ლურჯ სამოსს იცვამდნენ, საზორველი ცხოველის ახლოს სხდებოდნენ და მთელი ღამე ყველა გადაცდომილს ასე განსჯიდნენ. გამთენიის ჟამს გამოტანილ განაჩენი ოქროს დაფაზე ამოიტვიფრებოდა. ატლანტიდის მბრძანებელთა კანონებს შორის გრიგოლ რობაქიძე განსაკუთრებით გამოყოფს კანონს, რომელიც მეფეებს ერთმანეთის წინააღმდეგ ბრძოლას უკრძალავდა და ერთმანეთის თანადგომას ავალებდა.

რობაქიძის შეფასებით, პლატონის „მონათხრობის ენა იერატოკული ენის შთაბეჭდილებას ახდენს და თაურდროების შორეთიდან მოღწეული ჩურჩულივით ჩაგესმის ყურში. წინადადებები ყოფით ენას გვაგონებს, სადაა და შეულამაზებელი; მაგრამ მათი მეანდრული ხვეულები ეთერულად მოფარფატე ქსოვილში იჭერენ საიდუმლოს“. ატლანტების მითიური სამყარო მწერალს ფილოსოფიური განზოგადებისაკენ უბიძგებს. ის ნათლად წარმოიდგენს, თუ რა გზას გადის ადამიანი ღმერთისკენ: „ეს იგივე გზაა, ოღონდ პირიქით: პიროვნულიდან ზეპიროვნულისკენ მიმავალი, განა ის წმინდა წარწერა: „ღვთის ძე ადამიანებისთვის მოკვდაო“, ატლანტიდის ტამრის სვეტზე ამოტვიფრულ კანონთა სჯულის განმეორება არ არის? დიახ, ღმერთი ჯერ ეწირება ადამიანს, შემდეგ კი ადამიანს მოაქვს თავი ღმერთისთვის მსხვერპლად“ (რობაქიძე 2012: 51).

ქართველი მწერალი თხზულებაში ორიგინალურად აანალიზებს მითიურ ატლანტთა ბუნებაში ღვთიური და ადამიანური საწყისების მიმართებას: „დიახ, ატლანტიდელები ადამიანები,

სახელდობრ კი, „ღვთიური ადამიანები, andres theoi, მაგრამ მაინც ხომ ადამიანები იყვნენ!“ – შენიშნავს იგი და საკუთარ დასკვნას ამგვარად განაზოგადებს: „პლატონს სურს, დაფარულად მიგვანიშნოს იმაზე, რომ ადამიანი ორი შესაქმნეს მეზომირზე დგას: საკუთრივ ადამიანურისა და ღვთაებრივისა; ამ კვეთის არსებობა ადამიანს ყოველ წუთს უნდა ახსოვდეს“ (რობაქიძე 2010: 53). რობაქიძის შეხედულებით, თვით ატლანტემა ეს დაივიწყეს, „მათ დაკარგეს არსებულ მდგომარეობაში ყოფნის უნარი და გადაგვარდნენ“. მწერალი გლობალურად აფასებს პლატონისეულ ატლანტურ თეორიას და შენიშნავს, რომ საზოგადოდ ფილოსოფოსს ატლანტიდის სულიერი ფენომენი უფრო აინტერესებს, ვიდრე მითიური კუნძულის ნამდვილობის საკითხი.

ირკვევა, რომ ატლანტურ ენიგმას და ქართულ სამყაროსთან მის მიმართებას გრიგოლ რობაქიძემ სხვა თხზულებებიც უძღვნა. 1962 წელს, სიკვდილამდე ცოტა ხნით ადრე, მან დაწერა ვრცელი ესე Pro domo sua, რომელიც პირველად 2011 წელს გერმანიაში გამოქვეყნდა. ამ ტექსტში ნახსენებია რობაქიძის ჯერჯერობით უცნობი, დაუმთავრებელი რომანი „ატლანტური ზმანება“ და მოტანილია მისი გმირის Mister Weston-ის სიტყვები: „ყოველი ცხოვრების წესი წამის განცდის მიხედვით უნდა გაიზომოს“. როგორც იმავე Pro domo sua-დან ჩანს, რომანის გმირი ერთმანეთს ადარებს წარმართებისა და ქრისტიანების მსოფლალქმას: „წარმართი წამს ტოტალურად განიცდიდა, ეს ნიშნავს: ღვთაებრივად, მთლიანად. მაგრამ იგი გაბრაზებული ხედავდა, რომ წამი წარმავალია. ამიტომ ყველაფერს, რასაც ის აკეთებს, უფსკრულისებური მელანქოლია აწევს. ქრისტიანობა ადამიანს აღუთქვამს, რომ წამში მარადიულია დაუნჯებული. აღთქმა არ ახდება, თუნდაც წინმსწრებად“ (რობაქიძე 2012: 61-62). ირკვევა, რომ Mister Weston კიდევ ერთ მენტალურ სივრცეს გამოყოფს: „ახალი შემობრუნება... Homo americanus“, რომელიც „წამს ისევე ტოტალურად განიცდის, როგორც წარმართი, მაგრამ იგი ყოველგვარი ნაღველისაგან, მელანქოლისაგან თავისუფალია“. Homo americanus – თანამედროვეობის ადამიანი“.

„მსოფლიო ლიტერატურის დოდის ცხენი“ უწოდა მარსელ ბრიონმა გრიგოლ რობაქიძის რომანს „მეგი – ქართველი გოგონა“, რომლის თავდაპირველი სათაური „მედეას ნაწნავები“ ყოფილა.

რუსულ ენაზე დაწერილი თხზულება გრიგოლ რობაქიძეს საქართველოდან უცხოეთში ემიგრირებისას თან წაუღია. რომანი მედეას მითის რეინტერპრეტირებისა და თანამედროვე სივრცეში მისი ალეგორიული გააზრების ორიგინალური მცდელობაა.

ბერძნული მითოლოგიით, მედეა გახლდათ ძველი კოლხეთის ლეგენდარული მეფის, აიეტის უმცროსი შვილი, ჰეკატეს ქურუმი, მზის ღვთაების, ჰელიოსის შვილიშვილი, რომელიც კორინთოში თავადაც მზის ღვთაებად გვევლინება. მკვლევარი ქეთევან ნადარეიშვილი იმოწმებს პრელერის მოსაზრებას, რომლის მიხედვით, თავდაპირველად მედეა კოლხეთიდან საბერძნეთს ჩასული მთვარის ქალღმერთი უნდა ყოფილიყო, ან, საერთოდ, შუქის ქალღმერთი, ქალღმერთის რანგში აყვანილი (დერ კლაინე პაულ). მკვლევარი მედეას მითის კოლხურ, იოლკოსურ, კორინთოსულ და ათენურ ნარატივს გამოყოფს და მათ არსებით მარკერებზე მსჯელობს.

გრიგოლ რობაქიძის რომანში „მეგი – ქართველი გოგონა“ მედეას არქეტიპული მითოსური ხატი მეგრელი მეგის სახეშია განსხეულებული. აფხაზი ეროვნების ასტამური ქალიშვილზე ძალადობს, გოგონა ფეხმძიმდება და შეეძინება ვაჟი, რომლის მიმართ დედას გაორებული დამოკიდებულება აქვს: ზოგჯერ მის მიმართ დედობრივი გრძნობა ეპალება, ხანაც ის სირცხვილი ახსენდება, ამ ბავშვის არსებაში რომ განსხეულდა. ამ დროს ქალი შვილს შემზარავი სახით უყურებს.

ამგვარი გაურკვეველი, ამბივალენტური მდგომარეობა დიდხანს არ გრძელდება. ერთ დღესაც მეგი „არაადამიანურმა, ველურმა, პირველყოფილმა მძვინვარებამ შეიპყრო. მარჯვენა ხელი ნაწნავს ჩასჭიდა და ბავშვს ყელზე მიაჭირა“ (რობაქიძე 2013: 90). ბრაზისაგან გონდაკარგული ქალი დროზე გამოერკვია: ბავშვი ამჯერად სიკვდილს გადარჩა, მაგრამ მეგის ამ არაცნობიერ ქმედებას ტრაგიკული შედეგი მოჰყვა – ბიჭი მძიმედ გახდა ავად და მეორე დღესვე აღესრულა. შვილის გარდაცვალებით შემრულ მეგის სურს, თავი საკუთარი ნაწნავებით ჩამოიხრჩოს, მაგრამ მფარველი ანგელოზის შთაგონებით ის თვითმკვლელობას გადაიფიქრებს.

გრიგოლ რობაქიძე თავადვე განმარტავს: „ჩემი რომანი „მეგი“ ერთგვარი ცდაა რეალურ ქალწულში კოლხეთის მითიური ქალის

განცხოველებისა: მედეასი“. ჩვენი დაკვირვებით, თხზულებაში ამორძალთა ლეგენდის არქეტიპიც აშკარად იკითხება, რასაც რომანის ის თავიც მოწმობს, რომელსაც „ამორძალის წალდი“ ეწოდება. აქ იმ მეომარ ქალებზეა მოთხრობილი, „ძალიან დიდი ხნის წინ რომ დასახლებულიყვნენ ამ (კოლხეთის – მ.კ.) მიწაზე“.

ძველი ბერძნული ეპოსი მოგვითხრობს ამორძალებზე, რომელთა გენეტიკურ კოდს გრიგოლ რობაქიძე მედეას ბუნებაშიც ხედავს. რომანის მიხედვით, იგივე კოდი ახალ დროშიც მეორდება. მითიური მეომარი ქალების მემკვიდრეობითობა იგრძნობა მეგის დედის, ციცინოს სახეში. მეომარი ქალების ამბის მოსმენისას ის კრთება და „ამ დროს პროფილი ამორძალის ნამგალა მთვარისებურ წალდს მიუგავს“. ამგვარი წალდი მეგიმ თავისი ოჯახის კედელზეც შენიშნა: „იგი, უძრავი ქვიდან ამომსკდარი, ცეცხლის ალს ჰგავდა“.

ძიძა მეგის უყვება ამორძალთა მიერ ბავშვების უსიყვარულოდ გაჩენის ამბავს, მათ უსულგულო დამოკიდებულებას საკუთარი ახალშობილი ვაჟებისადმი, რადგან ნამდვილ შვილებად მეომარი ქალები მხოლოდ გოგონებს მიიჩნევდნენ. გრიგოლ რობაქიძის „მეგი – ქართველი გოგონა“ დროთა პირობით საზღვრებს არღვევს და მარადიული ღრებულებების ანატომიას მხატვრულად იკვლევს. რა თქმა უნდა, ამორძალთა მითიურ ეპოქაშიც არსებობდა კანონები, რომლებიც საზოგადოების ყველა წევრს თავის კატეგორიულ იმპერატივს ახვევდა თავს. შესაბამისად, ლეგენდებით გადმოცემული სისასტიკე ალბათ ცხოვრების ნორმად იყო აღიარებული. არავის აინტერესებდა, რას გრძნობდა მეომარი ქალი, როდესაც ის წამიერად მაინც საკუთარი ახალშობილი ვაჟის ხვედრს უფიქრდებოდა. გრიგოლ რობაქიძის „მეგი – ქართველი გოგონა“ დედა-შვილობის ამ უკიდურესი ტრაგიზმის ურთულეს ენიგმასაც იკვლევს. რომანის დასასრულს მეგი ყველასაგან გარიყული, უგზო-უკვლოდ მოხეტიალე, მდუმარე, მიუსაფარი ქალია, რომელიც არავისაგან არაფერს ითხოვს. მას გაცნობიერებული აქვს იმ ტვირთის სიმძიმე, რომელიც მას ბედისწერამ არგუნა.

მედეას მხატვრულ სახეს განსაკუთრებული ტრაგიზმი ევრიბიდეშქმინა. მის ცნობილ პიესაში შეურაცხყოფილმა, სასოწარკვეთილმა ქალმა საკუთარი შვილების დახოცვა განიზრახა.

აღსანიშნავია, რომ, ტრაგედიის მიხედვით, მედეა განუზომლად იტანჯება: „ახლავე ავასრულებ ჩემს საშინელ განზრახვას და აქედან გადავიხვეწები. მაშ, მტრის ხელში ხომ არ დავტოვებ ჩემს საკუთარ შვილებს? სულ ერთია, მაინც ვერ წაუვლენ სიკვდილს. მახვილი იპყარ, ბედკრულო, მერე კი დაადექ ტანჯვისა და წამების გზას!.. ო, უბედურო, გიყვარს და ხოცავ? ვინ არის ქვეყნად ჩემზე ბედკრული?“ (ევრიპიდე 2013: 59). როგორც ვხედავთ, სიყვარულისა და სიკვდილის კონცეპტების ურთიერთმიმართება პიესაში წარმოუდგენელ სიღრმეებს აღწევს.

მკვლევარი ლეილა თეთრუაშვილი ამორძალთა მითის რეინტერპრეტირებას ხედავს გრიგოლ რობაქიძის დაუმთავრებელ რომანში „ფალესტრა“ (1927) და მიუთითებს, რომ ქართველი მწერლის თხზულებაში პირდაპირ ძვეს ჰაინრიხ ფონ კლაისტის გმირი ქალის, პენტეზილეას კოდი“ (თეთრუაშვილი 2003: 39). მართლაც, რომანში კინორეჟისორი ადოლფ უნგარ ამორძალთა დედოფლის, ფალესტრას როლის შემსრულებელს ეძებს და ულამაზეს კავალლას გაეცნობა.

შუა საუკუნეების ევროპულ ლიტერატურაში წმინდა გრაალის თქმულებას ძველი კელტური თასის ლეგენდის ქრისტიანული სულისკვეთებით გააზრებად განიხილავენ. ამ თემატიკაზე ცნობილი ტექსტები შეიქმნა (კრეტიენ დე ტრუა, რობერ დე ბორონი, ვოლფრამ ფომ ეშენზახი და სხვა ავტორები). წმინდა გრაალის თასის ლეგენდა ქართული კონტექსტით წარმოჩინა გრიგოლ რობაქიძემ მოდერნისტულ რომანში „მცველნი გრალისა“ (1937). მარიამ კარბელაშვილის ცნობით, 1930-იან წლებში წმინდა გრაალის თემაზე ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი ორი თხზულება შეიქმნა: ჟან კოკტოს „მრგვალი მაგიდის რაინდები“ და გრიგოლ რობაქიძის „მცველნი გრალისა“, სადაც გრაალი საქართველოს მარადიული სიმბოლოა და მას მისთვის თავგანწირული რაინდების ორდენი იცავს. რობაქიძის რწმენით, „საქართველოს გული სამსხვერპლო თასია“. მარიამ კარბელაშვილის ხაზგასმით, „თითქმის ყველა ის მოტივი, რაც გრაალის სიმბოლიკასთან დაკავშირებით კრეტიენტან და ვოლფრამთან გვხვდება, გრიგოლ რობაქიძის მიერ ზუსტ ისტორიულ ლოკალშია მოქცეული“ (კარბელაშვილი 2003: 52). ეს გახლავთ ბოლშევიკური რუსეთის მიერ 1921 წელს დემოკრატიული საქართველოს წინააღმდეგ აგრესი-

ისა და ოკუპაციის პერიოდი, რასაც უსასტიკესი რეპრესიები მოჰყვა. ცნობილია, რომ რომანის ყველა პერსონაჟს კონკრეტული, ქართული საზოგადოებისათვის კარგად ცნობილი ისტორიული პროტოტიპი ჰყავს.

გრიგოლ რობაქიძე „ქართული გრაალის“ მისტიკურ ისტორიას ქმნის, რომლის თანახმად, მაგიური თასი საუკუნეთა განმავლობაში არგვეთის ერისთავთა საგვარეულოს ებარა. იმ დროს, როდესაც რომანში მოქმედება მიმდინარეობს, მისი მფლობელია ერისთავთა ჩამომავალი, თავადი გიორგი. მარიამ კარბელაშვილი დაასკვნის, რომ „მცველნი გრალისას“ მთავარი გმირი ლევან ორბელი პერსევალისა და ვოლფრამის პარციფალის ქართული ორეულია.

„ჩაკლულ სულში“ (იენა, 1933) „თავისი გმირის წამებუ-ლი გზის გადმოსაცემად გრიგოლ რობაქიძემ თამუხისა და ინანას შუამდინარული მითი აირჩია“, – წერს მკვლევარი მაკო ჯანჯიბუხაშვილი. რომანის მეორე თავში, რომლის სათაურია „მარადქალური“, მკითხველი ეცნობა თამაზის საყვარელ ქალს, რომელმაც შემდგომში სატრფო ქვესკნელიდან უნდა იხსნას. მ.ჯანჯიბუხაშვილის თქმით, „განწილული ღმერთის კვალად აღდგომის მისტერიაში უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება მარად-ქალურ არსებას, რომელიც ზოგჯერ სატრფოა, ზოგჯერ და, ზოგჯერ დედა, ხოლო ზოგჯერ – სულყველა ერთად“ (ჯანჯიბუხაშვილი 2003: 133). ზურაბ კიკნაძის ხაზგასმით, შუმერულ მითოსში ქალი წარმოდგენილი ჰყავდათ სახლად, სადაც ხორციელდებოდა უდიდესი საიდუმლოება.

გრიგოლ რობაქიძის რომანს „ქალღმერთის ძახილს“ (იენა, 1934) ამგვარი მინაწერი აქვს: „დიდი დედა“. „მაგნა მატერ“ ცნობილია ყველგან. „დედა“: იგულისხმება ქალური თაური მსოფლიოსი. არა მგონია, რომელიმე ხალხს ეგზნოს ეს თაური ისეთი სიღრმით, როგორც ქართველებს“. რობაქიძის მოსაზრებით, ქართველებს სამი დედა ჰყავთ: წმინდა ნინო, მეფე თამარი, დედოფალი ქეთევან. „თითოეული მათგანი თავისებურ ასახიერებს ქალურ თაურს“.

გერმანულ ენაზე დაიწერა ესეების კრებული „დემონი და მითოსი“ (იენა, 1935), სადაც ორიგინალურადაა გააზრებული მწერლის თანამედროვე მსოფლიოს გლობალური თუ „ეტიერნული“

პრობლემატიკა. რობაქიძე შეშფოთებულია დედამიწის ეთერული სხეულის დაზიანების გამო. მისი აზრით, აქ ორი მიმართულება (თანამედროვეობის მაგისტრალები) შეინიშნება: ერთის მიხედვით, დედამიწა განხიზღულია და ღვთისაგან მიტოვებული, მარადიული უარყოფილია და ინდივიდუალური – პატივაცრილი. მეორე მიმართულებისათვის დედამიწაა Magna Mater, ყოველი მოვლენა კი სამყაროსთან კოსმიურ კავშირში განიხილება. ესე „თაურშიში და მითოსი“ მითიური და ისტორიული რეალობის მიმართების სიღრმისეული ანალიზით გამოირჩევა. კონცეპტუალურად განიხილავს რობაქიძე შიშის ცნებას. თაურშიში შიშთან უპირველესი – სიკვდილის შიშია, ხოლო თვით „შიში ყოფიერებაშია ფესვგადგმული: რაც უფრო გადაკვეთილია საზღვრები, მით უფრო მწვავედ უტევს იგი. მაგრამ სულმთლად შიშის კანკალი აგიტანს, თუ სიცოცხლის წარმომქმნელი ძალა ეხება თვით იდუმალებას – სისხლს“ (რობაქიძე 2012 ა: 25).

იმავე ესეში გრიგოლ რობაქიძე ორიგინალურად გაიაზრებს გველის მითოლოგიას. მწერლის რეფლექსიით, გველი თაურშიშის ხორცშესხმაა. „მისი დანახვისას ადამიანი ბუნდოვნად თავის დაცემას შეიგრძნობს და „ღონემიხდილი, განჭკრეტს, რომ ის, შესაძლოა, არარსებობაში (Nichts) გადავიდეს“ (რობაქიძე 2012 ა: 31). სძლევს კი ადამიანი შიშთან უმთავრესს – სიკვდილის შიშს? ამ კითხვის პასუხი რობაქიძის ესეს დასასრულს იკვეთება: „თაურშიშის დაძლევის ერთადერთ გზად მითიური რეალობის ცოცხალი წვდომა გვესახება“ (რობაქიძე 2012 ა; 38), – შენიშნავს მწერალი.

როგორც ცნობილია, გრიგოლ რობაქიძის კონცეპტუალურ თხზულებათა ერთი ნაწილი ჯერჯერობით მიუწვდომელია. მათი გამოვლენის შემთხვევაში მითოლოგიურ არქეტიპთა მწერლისეული პალიტრა უფრო მრავალფეროვანი გახდება.

დამოწმებანი:

თეთრუაშვილი 2003: თეთრუაშვილი ლ. „ამორძალთა საიდუმლო“ გრიგოლ რობაქიძესთან (დაუმთავრებელი რომანი ფალესტრა“ და ჰაინრიხ ფონ კლაისტის „პენთეზილია“). კრ-ში: „თეთრ სიამაყეს აქანდაკებ შენის დიდებით“. თბილისი: „ლიტერატურის ინსტიტუტი“, 2003.

კარბელაშვილი 2003: კარბელაშვილი მ. „წმინდა გრაალის მისტერია (გრიგოლ რობაქიძის „გრაალის მცველნი“). კრ-ში: „თეთრ სიამაყეს აქანდაკებ შენის დიდებით“. თბილისი: „ლიტერატურის ინსტიტუტი“, 2003.

კიკნაძე 2018: კიკნაძე ზ. *ერი და კაცობრიობა*. თბილისი: „კავკასიური სახლი“, 2018.

რობაქიძე 2010: რობაქიძე გრ. *მუსოლინი* (გერმანულიდან თარგმნა ნანა გოგოლაშვილმა). თბილისი: გამომცემლობა „არტანუჯი“, 2010.

რობაქიძე 2012: რობაქიძე გრ. *Pro domo sua* (გერმანულიდან თარგმნა მანანა კვატაიამ). თბილისი: გამომცემლობა „არტანუჯი“, 2012.

რობაქიძე 2012 ა: რობაქიძე გრ. *დემონი და მითოსი* (გერმანულიდან თარგმნა მანანა კვატაიამ). თბილისი: გამომცემლობა „არტანუჯი“, 2012.

რობაქიძე 2013: რობაქიძე გრ. *3 რომანი*. თბილისი: გამომცემლობა „არტანუჯი“, 2013.

Avtandil Nikoleishvili

Georgia Kutaisi

Akaki Tsereteli State University

Georgians From the City Unye and their Folklore

While being in scientific mission from Akaki Tsereteli State University (2015), I met our fellow-citizens living in Unye city and the nearer vil-lages in order to look for Turkish Georgians folklore texts. Many examples from the mentioned materials are also known for Georgian folk literature, too. The reason is that before leaving the homeland, these works were the main attribute for Georgian Muhajirs' spiritual culture. The folklore texts of the Georgians living in Unye, enrich the folk literature of Turkish Georgians with new materials. They are important while studying their spiritual culture, history and modern life. They also reveal the other aspects of Georgian folk heritage in a very interesting form.

Key words: Unye, Muhajir, Georgian, Turkey, folklore.